ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΛΑΪΚΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΛΙΝΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
& ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΣΤΟ ΔΕΣΠΟΤΑΤΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

ΥΠΠΟ - 5η ΕΦΟΡΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

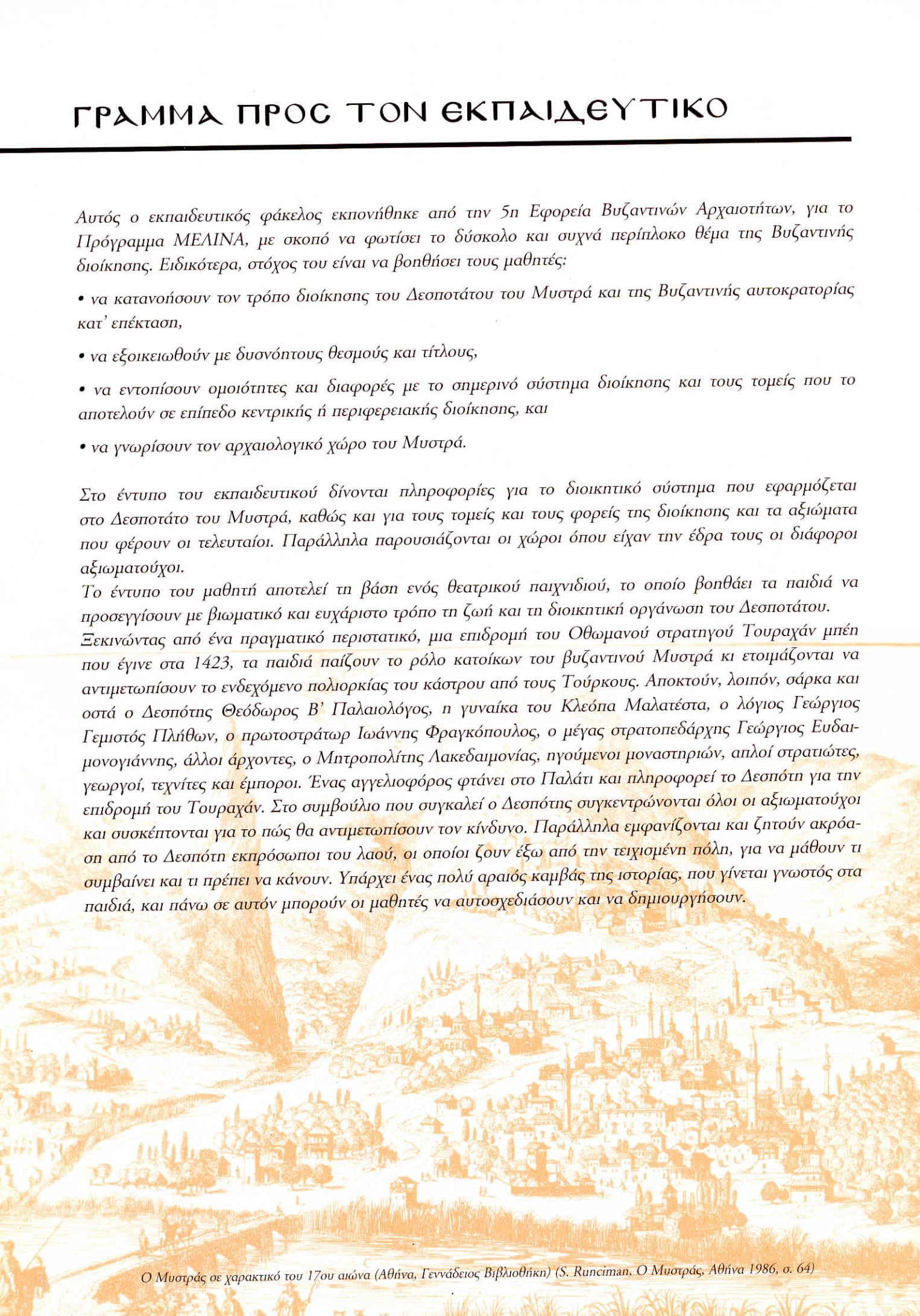
ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Αυτός ο εκπαιδευτικός φάκελος εκπονήθηκε από την 5η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, για το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, με σκοπό να φωτίσει το δύσκολο και συχνά περίπλοκο θέμα της Βυζαντινής διοίκησης. Ειδικότερα, στόχος του είναι να βοηθήσει τους μαθητές:

- *να κατανοήσουν τον τρόπο διοίκησης του Δεσποτάτου του Μυστρά και της Βυζαντινής αυτοκρατορίας κατ' επέκταση,*
- *να εξοικειωθούν με δυσνόητους θεσμούς και τίτλους,*
- *να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές με το σημερινό σύστημα διοίκησης και τους τομείς που το αποτελούν σε επίπεδο κεντρικής ή περιφερειακής διοίκησης, και*
- *να γνωρίσουν τον αρχαιολογικό χώρο του Μυστρά.*

Στο έντυπο του εκπαιδευτικού δίνονται πληροφορίες για το διοικητικό σύστημα που εφαρμόζεται στο Δεσποτάτο του Μυστρά, καθώς και για τους τομείς και τους φορείς της διοίκησης και τα αξιώματα που φέρουν οι τελευταίοι. Παράλληλα παρουσιάζονται οι χώροι όπου είχαν την έδρα τους οι διάφοροι αξιωματούχοι.

Το έντυπο του μαθητή αποτελεί τη βάση ενός θεατρικού παιχνιδιού, το οποίο βοηθάει τα παιδιά να προσεγγίσουν με βιωματικό και ευχάριστο τρόπο τη ζωή και τη διοικητική οργάνωση του Δεσποτάτου. Ξεκινώντας από ένα πραγματικό περιστατικό, μια επιδρομή του Οθωμανού στρατηγού Τουραχάν μπέη που έγινε στα 1423, τα παιδιά παίζουν το ρόλο κατοίκων του βυζαντινού Μυστρά κι ετοιμάζονται να αντιμετωπίσουν το ενδεχόμενο πολιορκίας του κάστρου από τους Τούρκους. Αποκτούν, λοιπόν, σάρκα και οστά ο Δεσπότης Θεόδωρος Β' Παλαιολόγος, η γυναίκα του Κλεόπα Μαλατέστα, ο λόγιος Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων, ο πρωτοστράτωρ Ιωάννης Φραγκόπουλος, ο μέγας στρατοπεδάρχης Γεώργιος Ευδαιμονογιάννης, άλλοι άρχοντες, ο Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας, ηγούμενοι μοναστηριών, απλοί στρατιώτες, γεωργοί, τεχνίτες και έμποροι. Ένας αγγελιοφόρος φτάνει στο Παλάτι και πληροφορεί το Δεσπότη για την επιδρομή του Τουραχάν. Στο συμβούλιο που συγκαλεί ο Δεσπότης συγκεντρώνονται όλοι οι αξιωματούχοι και συσκέπτονται για το πώς θα αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο. Παράλληλα εμφανίζονται και ζητούν ακρόαση από το Δεσπότη εκπρόσωποι του λαού, οι οποίοι ζουν έξω από την τειχισμένη πόλη, για να μάθουν τι συμβαίνει και τι πρέπει να κάνουν. Υπάρχει ένας πολύ αραιός καμβάς της ιστορίας, που γίνεται γνωστός στα παιδιά, και πάνω σε αυτόν μπορούν οι μαθητές να αυτοσχεδιάσουν και να δημιουργήσουν.

Ο Μυστράς σε χαρακτικό του 17ου αιώνα (Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη) (S. Runciman, Ο Μυστράς, Αθήνα 1986, σ. 64)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

1204: Φράγκοι και Λατίνοι στρατιώτες της Δ' Σταυροφορίας πολιορκούν και καταλαμβάνουν την Κωνσταντινούπολη. Οι αρχηγοί τους μοιράζονται μεταξύ τους τα εδάφη της Αυτοκρατορίας και η γαλλική οικογένεια των Βιλλεαρδουίνων λαμβάνει ως φέουδο το μεγαλύτερο μέρος της Πελοποννήσου. Με έδρα την Ανδραβίδα καταφέρνουν να υποτάξουν τους τοπικούς άρχοντες. Για να ισχυροποιήσουν την παρουσία τους τοποθετούν φρουρές σε διάφορα κάστρα της Πελοποννήσου, που είτε προϋπήρχαν είτε κτίζονται από τους ίδιους τους Φράγκους για αυτό το σκοπό.

Ανάμεσα στις πόλεις που καταλαμβάνουν είναι και η Λακεδαιμονία, η "βυζαντινή Σπάρτη". Η περιοχή, όπως αναφέρει το "Χρονικόν του Μορέως", μαγεύει τους Φράγκους πρίγκιπες που κτίζουν ένα παλάτι κοντά στην πόλη και το επισκέπτονται συχνά. Δυο ανυπόταχτα φύλα όμως μαστίζουν την περιοχή με την παρουσία τους: οι Σλάβοι Μελιγγοί εγκατεστημένοι στον Ταΰγετο εδώ και αιώνες και οι Έλληνες Τσάκωνες που κατοικούν στον Πάρνωνα.

Η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204 σε μικρογραφία γαλλικού χειρογράφου του 15ου αιώνα. (Παρίσι, Βιβλιοθήκη του Ναυστάθμου) (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 79)

1249: Για να προστατέψει τις κτήσεις του ο πρίγκιπας Γουλιέλμος Βιλλεαρδουίνος επιλέγει τον κοντινό στην πόλη της Λακεδαιμονίας, φυσικά οχυρό λόφο του "Μυζηθρά". Εκεί κτίζει κάστρο και εγκαθιστά φράγκικη φρουρά. Το περίεργο όνομα του λόφου οφείλεται πιθανόν στο σχήμα του ή στο όνομα ή το επάγγελμα του ιδιοκτήτη της περιοχής.

Το κάστρο του Μυζηθρά. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ)

1259: Δέκα χρόνια μετά οι Φράγκοι ηττώνται από τους Βυζαντινούς στη μάχη της Πελαγονίας και ο Γουλιέλμος συλλαμβάνεται αιχμάλωτος.

1261: Η αυτοκρατορία επανακτά την πρωτεύουσά της, Κωνσταντινούπολη, μετά από αιφνιδιαστική έφοδο μιας μικρής βυζαντινής στρατιάς και ο αυτοκράτορας, Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος, για να ελευθερώσει τον Φράγκο ηγεμόνα απαιτεί την παράδοση τριών κάστρων, της Μονεμβασιάς, της "Μαΐνης" και του "Μυζηθρά".

1262: Οι Φράγκοι παραδίδουν το κάστρο του "Μυζηθρά" στους Βυζαντινούς, όταν η Λακεδαιμονία στην κοιλάδα του Ευρώτα παραμένει φράγκικη. Γρήγορα, όμως, όλη η περιοχή ξαναπερνά στη βυζαντινή κυριαρχία, όταν η ανασφάλεια του κάμπου αλλά και η κρατική κατεύθυνση θα οδηγήσουν τους κατοίκους της Λακεδαιμονίας από νωρίς στο λόφο του "Μυζηθρά".

1289: Ο Μυστράς, έχοντας πια κυριαρχήσει στη γύρω περιοχή, γίνεται έδρα της "κεφαλής της κατά την Πελοπόννησον χώρας και των κάστρων της βασιλείας", του διοικητή δηλαδή των βυζαντινών κτήσεων της Πελοποννήσου, ο οποίος μέχρι τότε ήταν εγκατεστημένος στη Μονεμβάσια.

Ο ναός της Αγίας Σοφίας, καθολικό της Βυζαντινής Μονής του Χριστού Ζωοδότου. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ)

1349-1380: Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία έχει συρρικνωθεί σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα ο Μυστράς, που κυριαρχεί στη Λακωνία και σε μέρος της Αρκαδίας, να αποτελεί μία από τις σημαντικότερες επαρχίες της. Η απόσταση από την πρωτεύουσα είναι μεγάλη και ανάμεσά τους βρίσκονται εχθρικές ηγεμονίες. Ο αυτοκράτορας Ιωάννης Στ' Καντακουζηνός αποφασίζει να ενισχύσει αυτή την απομακρυσμένη επαρχία προσφέροντας της αυτονομία και ορίζοντας ισόβιο ηγεμόνα της τον δευτερότοκο γιο του, "δεσπότη" Μανουήλ. Έτσι ιδρύεται το ημιαυτόνομο Δεσποτάτο του Μορέως με πρωτεύουσα το Μυστρά.
Με συνετή και δυναμική διακυβέρνηση το Δεσποτάτο θα παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική, οικονομική και πνευματική ζωή του Βυζαντίου λίγο πριν τη δύση του, και σύντομα θα συμπεριλάβει κάτω από την εξουσία του όλη σχεδόν την Πελοπόννησο.

1383: Το Δεσποτάτο περνάει στην αυτοκρατορική οικογένεια των Παλαιολόγων, με πρώτο εκπρόσωπό της τον Θεόδωρο Α' Παλαιολόγο.
Η ακμή και η εμβέλεια που αποκτά ο Μυστράς κάνει συχνές τις αυτοκρατορικές επισκέψεις. Αυτοκρατορικοί πρίγκιπες στέλνονται για να ολοκληρώσουν την παιδεία τους και Κωνσταντινουπολίτες άρχοντες εγκαταλείπουν την πρωτεύουσα, για να εγκατασταθούν στην καστροπολιτεία με την αξιόλογη πνευματική κίνηση.

1423: Οι Τούρκοι με επικεφαλής τον Τουραχάν μπέη εισβάλουν στην Πελοπόννησο και για πρώτη φορά λεηλατούν την περιοχή γύρω από το Μυστρά. Η ενέργεια αυτή αποτελεί μέρος σειράς εισβολών με σκοπό την επίδειξη δύναμης από την πλευρά των Τούρκων.

Ο τελευταίος Βυζαντινός αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος σε μικρογραφία χειρογράφου από τη Βιβλιοθήκη Estense της Μοδένα. (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 207)

1443-1448: Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος γίνεται Δεσπότης του Μυστρά. Οι Βυζαντινοί έχουν πια κυριαρχήσει σε όλη σχεδόν την Πελοπόννησο.

1448: Ο Κωνσταντίνος διαδέχεται τον αδελφό του Ιωάννη Η' στο θρόνο της Βασιλεύουσας και, σύμφωνα με την παράδοση, στέφθηκε αυτοκράτορας στο μητροπολιτικό ναό του Αγίου Δημητρίου, στο Μυστρά.

1453: Στις 29 Μαΐου οι Τούρκοι κάτω από τις διαταγές του σουλτάνου Μωάμεθ του Πορθητή καταλαμβάνουν την Κωνσταντινούπολη.

Η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους σε μικρογραφία γαλλικού χειρογράφου του 15ου αιώνα. (Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη) (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 212)

1460: Κάτω από την ασφυκτική πίεση των Τούρκων έξω από τα τείχη του και αποδυναμωμένος από την εμφύλια διαμάχη που είχε ξεσπάσει ανάμεσα στους δύο τελευταίους ηγεμόνες του, ο Μυστράς αναγκάζεται να παραδοθεί στους Τούρκους.
Ακολούθως, γίνεται πρωτεύουσα του σαντζακιού της Πελοποννήσου. Η οικονομική ακμή της πόλης του Μυστρά συνεχίζεται και κατά τους πρώτους αιώνες της Τουρκοκρατίας, χάρη στην παραγωγή και εμπορία μεταξιού.

1687-1715: Μικρό διάλειμμα στη μακραίωνη τουρκική κατάκτηση είναι η περίοδος της Ενετοκρατίας στην Πελοπόννησο.

1770: Τα Ορλωφικά και η συμμετοχή της πόλης σε αυτό το επαναστατικό κίνημα θα σημάνουν και την παρακμή της. Ο Μυστράς καταστρέφεται από στρατιωτικό σώμα επανδρωμένο από Αλβανούς· μεγάλο μέρος του χριστιανικού πληθυσμού σκοτώνεται, εξανδραποδίζεται ή αναγκάζεται να εγκαταλείψει την πόλη.

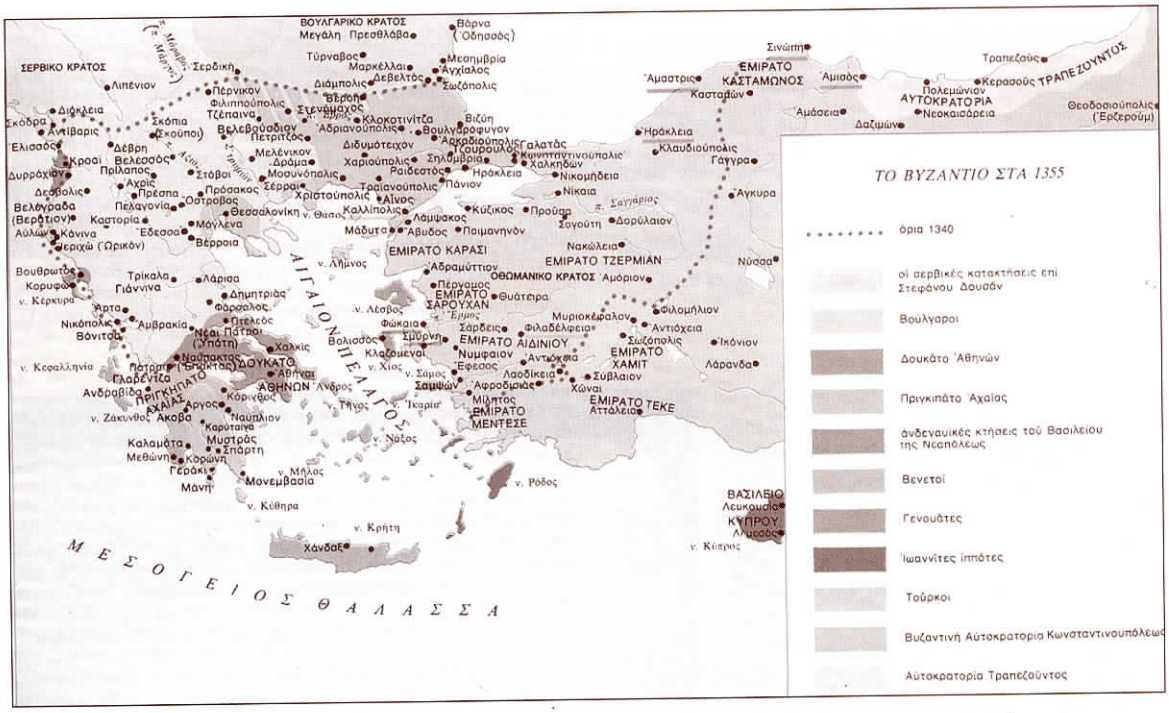
1821: Ο Μυστράς συμμετέχει στον ξεσηκωμό του Γένους.

1830: Η Ελλάδα ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος.

Ο οθωμανός σουλτάνος Μωάμεθ Β' ο Πορθητής σε πίνακα του Ιταλού ζωγράφου Gentile Bellini. (Λονδίνο, Εθνική Πινακοθήκη) (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 209)

1834: Ιδρύεται η νέα πόλη της Σπάρτης και μεγάλο μέρος των κατοίκων του Μυστρά εγκαθίστανται σε αυτή, με αποτέλεσμα τη σταδιακή συρρίκνωση του οικισμού και την κατάληξή του σε μικρό χωριό.
Οι τελευταίοι κάτοικοι της καστροπολιτείας θα την εγκαταλείψουν στις αρχές της δεκαετίας του 1950, μετά την απαλλοτρίωση του χώρου από το ελληνικό κράτος. Είχε προηγηθεί η κήρυξή της σε αρχαιολογικό χώρο το 1922.

Το Βυζάντιο στα 1355. Το Δεσποτάτο του Μυστρά έχει κυριαρχήσει σε όλη τη νοτιοδυτική Πελοπόννησο. Στις δεκαετίες που ακολουθούν, επεκτείνεται και κυριαρχεί σε όλη σχεδόν την Πελοπόννησο. (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 169)

ΣΤΟ ΔΕΣΠΟΤΑΤΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΑΤΟΥ

Την "Κεφαλήν" διαδέχεται "Δεσπότης"

Τμήμα επιστυλίου της βορειοδυτικής παραστάδας του ναού της Αγίας Σοφίας με το μονόγραμμα του πρώτου Δεσπότη του Μυστρά, Μανουήλ Καντακουζηνού (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ, Γ. Πατρικιάνος)

Ο Μυστράς αρχίζει να αποτελεί οικιστική μονάδα μετά την παραχώρησή του από τους Φράγκους στους Βυζαντινούς το 1262 και την πρώτη εγκατάσταση ελληνικού πληθυσμού γύρω από την ακρόπολη. Η ανάπτυξη της πόλης είναι ραγδαία, με αποτέλεσμα το 1289 η *"κεφαλή της κατά την Πελοπόννησον χώρας και των κάστρων της Βασιλείας"* να μεταφερθεί από τη Μονεμβάσια στο Μυστρά, ο οποίος είναι καταλληλότερος για αυτό το ρόλο· διαθέτει μια εύφορη πεδιάδα, που του εξασφαλίζει πλούτο, βρίσκεται σε μια φυσικά οχυρή θέση, που προσφέρει ασφάλεια στους κατοίκους του, και αποτελεί τη βάση που χρειάζεται ο στρατός για να καταλάβει τα εδάφη του πριγκιπάτου της Αχαΐας.

Ο Μυστράς με την επικράτειά του, περιβαλλόμενος από πλήθος Φράγκικων και Λατινικών κρατιδίων και κτήσεων, είναι το μόνο βυζαντινό νοτιοελλαδικό έδαφος. Το 1349 αποκτά Δεσπότη, τον Μανουήλ Καντακουζηνό, γιό του αυτοκράτορα Ιωάννη Στ' Καντακουζηνού: *"τον υιόν έπεμψεν Δεσπότην τον Μανουήλ... πρόνοιαν ποιησάμενον την δυνατήν"*.

"Ο Δεσπότης του Μορέως"

Η διακυβέρνηση του Μυστρά από το Δεσπότη είναι αυστηρά συγκεντρωτική και απολυταρχική, ανάλογη με αυτή που ασκεί ο αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη. "Δεσπότης του Μορέως" διορίζεται ο αμέσως επόμενος του διαδόχου του θρόνου της Βασιλεύουσας, συνήθως ο δευτερότοκος γιος του αυτοκράτορα. Το Δεσποτάτο κυβερνούν διαδοχικά δύο ηγεμονικές οικογένειες· αρχικά κυριαρχεί η οικογένεια των Καντακουζηνών, την οποία διαδέχονται οι Παλαιολόγοι.

Δεξί τμήμα επιστυλίου με το επίθετο ντε Λεζινάω ενώ στο αριστερό υπάρχει το όνομα Ζαμπέα. Πρόκειται για την Ισαβέλλα de Lusignan, σύζυγο του Δεσπότη Μανουήλ Καντακουζηνού και γόνο της βασιλικής οικογένειας της Κύπρου (Μουσείο Μυστρά, φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ). Η αναζήτηση βοήθειας από τη Δύση ενάντια στην τουρκική απειλή αποτελεί κύριο μέλημα της Αυτοκρατορίας, κατά τους δύο τελευταίους αιώνες πριν την Άλωση. Η σύναψη γάμων μεταξύ των μελών της αυτοκρατορικής οικογένειας και των ισχυρών οικογενειών της Δύσης είναι πολύ συνηθισμένη, αλλά σπάνια αποδίδει τα αναμενόμενα αποτελέσματα

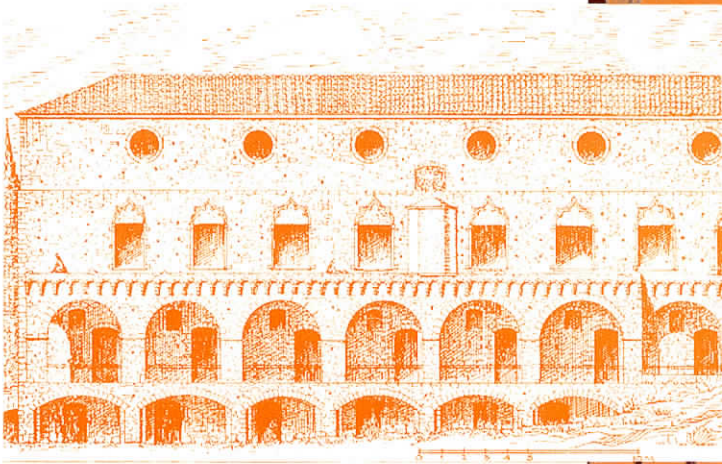
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΕΣΠΟΤΩΝ

	ΔΕΣΠΟΤΗΣ		ΣΥΖΥΓΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗ
1	Μανουήλ Καντακουζηνός (γιος Ιωάννη Στ')	1348-1380	Ισαβέλλα de Lusignan της Κύπρου
2	Ματθαίος Καντακουζηνός (γιος Ιωάννη Στ')	1380-1383	Ειρήνη Παλαιολογίνα (εγγονή Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου)
3	Θεόδωρος Α' Παλαιολόγος (γιος Ιωάννη Ε')	1383-1407	Βαρθολομαία Acciajuoli (κόρη Νέριο Α' των Αθηνών)
4	Θεόδωρος Β' Παλαιολόγος (γιος Μανουήλ Β')	1407-1443	Κλεόπα Malatesta
5	Κων/νος (ΙΑ') Παλαιολόγος (γιος Μανουήλ Β')	1443-1448	1. Θεοδώρα Tocco (αδελφή Καρόλου Β' της Κεφαλονιάς και της Ηπείρου) 2. Αικατερίνη Gattilusio (κόρη Ντορίνο της Λέσβου)
6	Δημήτριος Παλαιολόγος (γιος Μανουήλ Β')	1448-1460	1. Ζωή Παρασπόνδυλη 2. Θεοδώρα Ασάνη

Τα Παλάτια

Έδρα και κατοικία του Δεσπότη και της οικογενείας του αποτελεί το συγκρότημα των Παλατιών, που δεσπόζει με την επιβλητική παρουσία του στο μοναδικό πλάτωμα του λόφου, ικανό να φιλοξενήσει ένα τέτοιο οικοδόμημα. Πρόκειται για ένα σύνολο κτισμάτων, που άρχισε να κτίζεται σχεδόν αμέσως μετά την ίδρυση του κάστρου του 'Μυζηθρά' και ολοκληρώθηκε στις αρχές του 15ου αιώνα. Η συνεχής προσθήκη κτιρίων σκοπό είχε να καλύψει τις αυξανόμενες ανάγκες της διοικητικής αρχής που στέγαζε.

Στα σπίτια που υψώνονται γύρω από τα Παλάτια, πιθανότατα κατοικούν τα μέλη της αριστοκρατίας του Μυστρά, από την οποία προέρχονται και οι αξιωματούχοι του Δεσποτάτου.

Αναπαράσταση του Κτιρίου Ε των Παλατιών (Πτέρυγα των Παλαιολόγων) από τον αρχιτέκτονα Α. Ορλάνδο.
(Α. Ορλάνδος, Παλάτια και σπίτια του Μυστρά, Αθήνα 1937)

Αναπαράσταση αρχοντικής οικίας (Παλατάκι) στην Πάνω Χώρα του Μυστρά από τον αρχιτέκτονα Α. Ορλάνδο.
(Α. Ορλάνδος, Παλάτια και σπίτια του Μυστρά, Αθήνα 1937)

Κάτοψη παλατιών
(Σχέδιο Σ. Σίνος)

Κτίριο Α: Κτίζεται από τους Φράγκους (1259-1262) ή τους πρώτους βυζαντινούς διοικητές. Πιθανότατα εξυπηρετεί και ανάγκες διοικητικού χαρακτήρα.
Κτίριο Β: Χρονολογείται στα τέλη του 13ου ή στο α' μισό του 14ου αιώνα. Περιλαμβάνει το μαγειρείο με την εστία, όπου ετοιμάζεται το φαγητό, κινστέρνα για την προμήθεια νερού και άλλους βοηθητικούς χώρους.
Κτίριο Δ: Χρονολογείται στις αρχές του β' μισού του 14ου αιώνα και χτίζεται από τον Μανουήλ Καντακουζηνό. Περιλαμβάνει τα ιδιαίτερα διαμερίσματα του Δεσπότη και της οικογένειάς του.
Κτίριο Ε (Πτέρυγα των Παλαιολόγων): Πρόκειται για κτίσμα της εποχής των Παλαιολόγων, πιθανότατα των αρχών του 14ου αιώνα. Αποτελείται από ένα ημιυπόγειο, που εξυπηρετεί αποθηκευτικές ανάγκες, ένα υπερυψωμένο ισόγειο, το οποίο διαιρείται σε οκτώ διαμερίσματα –αίθουσες στρατωνισμού, και τον όροφο. Ο όροφος είναι ένας μεγάλος, ενιαίος χώρος και στεγάζει την αίθουσα του θρόνου.
Κτίριο Γ: Πρόκειται για οικοδόμημα σύγχρονο του κτιρίου Ε, που συνδέει τα κτίρια Α και Β και έχει βοηθητικό χαρακτήρα.

Αναπαράσταση της οικίας Λάσκαρη. (Μ. Χατζηδάκης, Μυστράς, Αθήνα 2000, σ. 121)

Η "αυλη" του δεσποτη

Ο Δεσπότης, στην προσπάθειά του να μιμηθεί τη μεγαλοπρέπεια της βυζαντινής αυλής της Κωνσταντινούπολης, μεταφέρει στο Μυστρά το διοικητικό μοντέλο που επί αιώνες εφαρμόζεται εκεί, με τους ίδιους τίτλους και την ανάλογη ιεραρχική τάξη, το ίδιο τυπικό και την ίδια ενδυματολογία. Οι τίτλοι δηλώνουν, εκτός από τα ουσιαστικά καθήκοντα των διαφόρων αξιωματούχων, το ρόλο και τη θέση που τους αρμόζει να κατέχουν στις επίσημες τελετές και ακροάσεις. Τίτλους φέρουν συνήθως μέλη της ντόπιας ή κωνσταντινουπολίτικης αριστοκρατίας.

Και οι απλοί άρχοντες όμως δεν αποκλείεται να παίζουν σημαντικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων, λόγω του πλούτου που κατέχουν.

Η αριστοκρατία του Μυστρά κατοικεί σε μεγάλα αρχοντικά. Τα περισσότερα από αυτά είναι κτισμένα στην Πάνω Πόλη του Μυστρά. Στην Κάτω Πόλη, τα γνωστότερα αρχοντικά είναι του Φραγκόπουλου και του Λάσκαρη.

Η οικία Λάσκαρη, ένα από τα καλύτερα σωζόμενα αρχοντικά της Κάτω Χώρας του Μυστρά (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ)

Η μόνη μαρτυρία που έχουμε για την χρήση του τίτλου αυτού στο Μυστρά είναι η λεπτομέρεια ολόσωμου πορτραίτου ενός άγνωστου άρχοντα με τη σύζυγό του, στον βόρειο τοίχο του νοτίου παρεκκλησίου της Οδηγήτριας. Αυτό που συνετέλεσε στην ταύτισή του είναι το πολυτελές πράσινο ένδυμα που φορά, χαρακτηριστικό του αξιώματός του. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ, Γ. Πατρικιάνος)

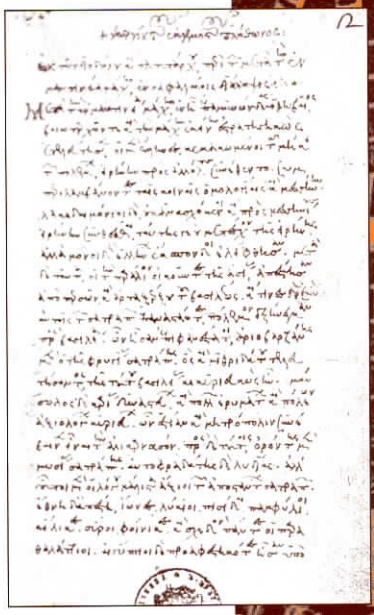
Πολιτική Διοίκηση

Ο **Καθολικός Μεσάζων** είναι ο ανώτερος διοικητικός αξιωματούχος του Δεσποτάτου, δεύτερος στην τάξη μετά το Δεσπότη. Συγκέντρωνε όλες τις πολιτικές εξουσίες και θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ασκεί πρωθυπουργικά καθήκοντα. Γνωστοί καθολικοί μεσάζοντες υπήρξαν ο Ιωάννης Φραγκόπουλος, κτήτορας της Μονής της Παντάνασσας, και ο Ιωάννης Σοφιανός.

Ο **Πρωτοβεστιάριος** κατέχει σημαντική θέση στην αυλική ιεραρχία. Αρμοδιότητά του είναι η διαχείριση του προσωπικού θησαυροφυλακίου του Δεσπότη και σε ορισμένες περιπτώσεις των οικονομικών του κράτους. Συχνά, είναι επιφορτισμένος και με άλλα καθήκοντα, κυρίως διπλωματικά και στρατιωτικά.

Καθολικός Κριτής είναι το ανώτατο δικαστικό αξίωμα κατά την Παλαιολόγεια εποχή. Από το Μυστρά μας είναι γνωστά δύο πρόσωπα που φέρουν το υψηλό αυτό αξίωμα ο Νικόλαος Βουλλωτής ο Αγάλλων και ο Φραγκούλης Σερβόπουλος. Είναι πιθανόν Καθολικός Κριτής να ήταν και ο μεγάλος φιλόσοφος και δάσκαλος του Μυστρά Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων· η αποστολή του στο Μυστρά από τον ίδιο τον αυτοκράτορα Μανουήλ Β' Παλαιολόγο, λόγω του νεαρού της ηλικίας του Δεσπότη Θεόδωρου Β', και η ανάθεση σε αυτόν υψηλού δικαστικού αξιώματος (όπως μας πληροφορούν οι πηγές) επιτρέπουν τη διατύπωση της υπόθεσης αυτής.

Οι εδαφικές ενότητες του Δεσποτάτου διαμορφώνονται με κέντρο μία πόλη και την ευρύτερη περιοχή της. Οι διοικητές τους ονομάζονται **Κεφαλές**. Από τις πηγές γνωρίζουμε τους παρακάτω αξιωματούχους που έλαβαν το αξίωμα αυτό: ο Ιωάννης Καντακουζηνός Παλαιολόγος, Κεφαλή των Παλαιών Πατρών, αρχικά, και της Κορίνθου στη συνέχεια, ο Γεώργιος Φραντζής, Κεφαλή του Μυστρά, ο Αλέξιος Λάσκαρης, Κεφαλή των Παλαιών Πατρών, και ο Θωμάς Παλαιολόγος Ράλλης, τελευταία Κεφαλή των Παλαιών Πατρών.

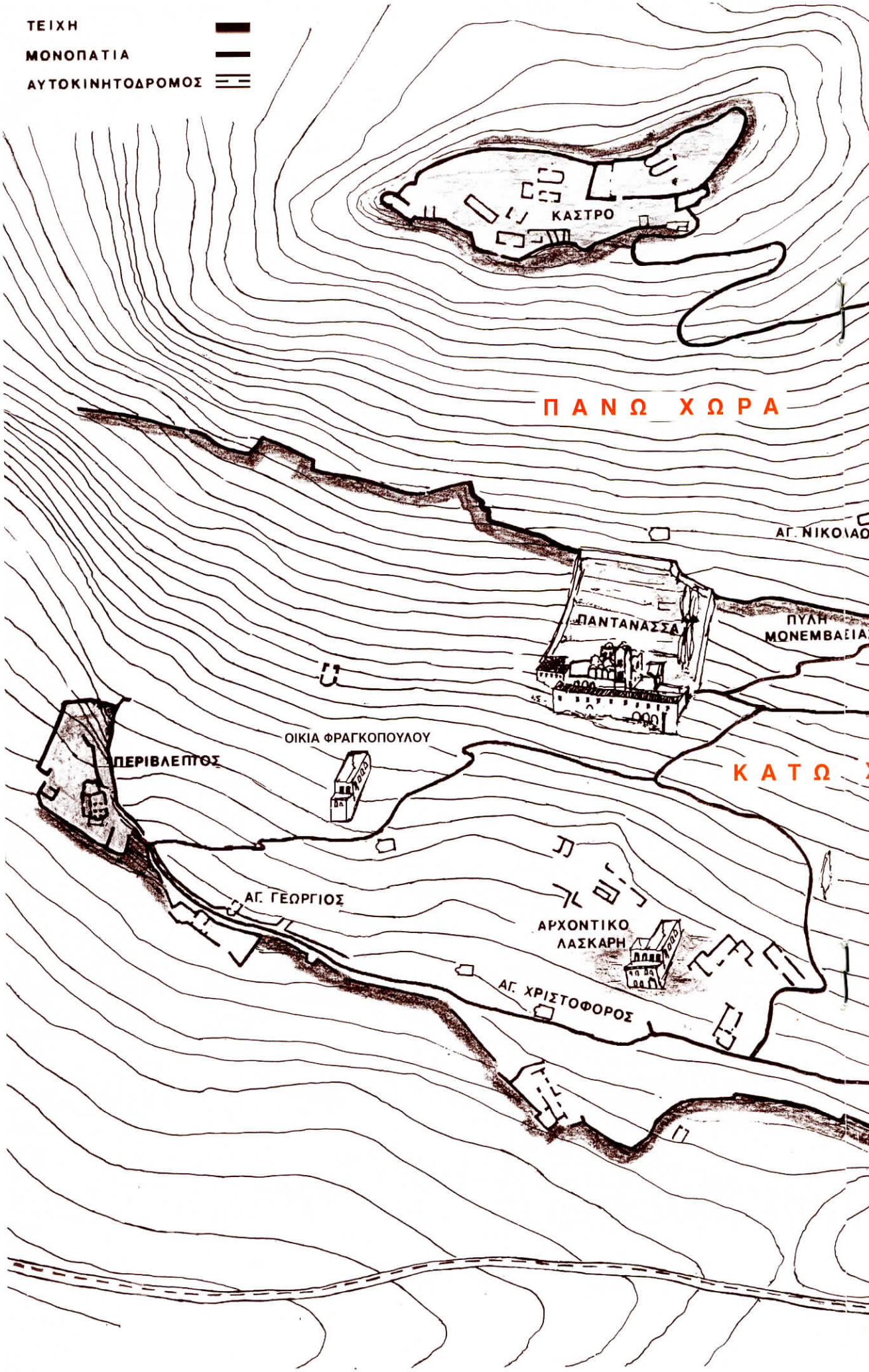
Χειρόγραφο του Γεωργίου Γεμιστού Πλήθωνα από τη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη στη Βενετία. (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 218)

Ο Πρωτοστράτορας Θεόδωρος Κομνηνός Δούκας Συναδηνός και η σύζυγός του Ειρήνη (14ος αιώνας) από μικρογραφία χειρογράφου της Bodleian Library της Οξφόρδης. (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 218)

Στρατιωτική Διοίκηση

Ο **πρωτοστράτορας** είναι ο ανώτερος στρατιωτικός αξιωματούχος, στην αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται όλα τα στρατεύματα του Δεσποτάτου. Ασκεί, παράλληλα, και τελετουργικά καθήκοντα στις αυλικές τελετές. Πρωτοστράτορες που υπηρέτησαν στην αυλή του Μυστρά και γνωρίζουμε, υπήρξαν ο Σαρακηνόπουλος, ο Σγουρομάλλης, ο Νικηφόρος Μελισσηνός, καθώς επίσης και ο Καθολικός Μεσάζων Ιωάννης Φραγκόπουλος.

ΤΕΙΧΗ
ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΔΡΟΜΟΣ
ΚΑΣΤΡΟ
ΠΑΝΩ ΧΩΡΑ
ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟ
ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ
ΠΥΛΗ
ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ
ΟΙΚΙΑ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΕΡΙΒΛΕΠΤΟΣ
ΚΑΤΩ
ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ
ΛΑΣΚΑΡΗ
ΑΓ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ
ΜΥΣΤΡΑ
Β
ΠΥΛΗ ΚΑΣΤΡΟΥ
ΑΓ ΣΟΦΙΑ
ΠΥΛΗ ΝΑΥΠΛΙΟΥ
ΠΑΛΑΤΙΑ
ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΠΥΛΗ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ
ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ
Αφεντικό
ΑΓ ΘΕΟΔΩΡΟΙ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ
Αγ. Δημήτριος
ΚΥΡΙΑ ΠΥΛΗ
5η Ε.Β.Α.Σ.
ΝΤΘΥΒΗ

Παράσταση Σκουτερίου σώζεται σε τοιχογραφία ο στο νότιο παρεκκλήσι του ναού της Οδηγήτριας όπου εικονίζεται ο Σκουτέριος Κανιώτης με τη σύζυγό του. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ, Γ. Πατρικιάνος)

Ο Μέγας Δούκας Αλέξιος Απόκαυκος, ισχυρός αξιωματούχος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στα μέσα του 14ου αιώνα Μικρογραφία χειρογράφου, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη. (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα 1980, τ. Θ', σ. 157)

Ο **Μέγας Στρατοπεδάρχης** ακολουθεί στην ιεραρχία τον πρωτοστράτορα και έχει την ευθύνη για τον εξοπλισμό και τον επισιτισμό των στρατευμάτων. Γνωστός, από τις γραπτές πηγές, είναι ο Μέγας Στρατοπεδάρχης Γεώργιος Ευδαιμονογιάννης.

Μέγας Δούκας ή **Μεγαδούκας** είναι ο διοικητής του στόλου. Βέβαια στα χρόνια της ακμής του Δεσποτάτου δεν μπορούμε να μιλάμε για μεγάλο και ισχυρό στόλο. Ο μόνος Μεγαδούκας που αναφέρεται, είναι ένα μέλος της οικογένειας των Μαμωνάδων της Μονεμβασίας, αν και την εποχή εκείνη θα πρέπει να έχει τιμητικό χαρακτήρα το αξίωμα αυτό. Καθόλη τη διάρκεια ζωής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας πολλά αξιώματα κατέληξαν σε απλούς τιμητικούς τίτλους.

Ο **Σκουτέριος** είναι ένα αξίωμα μέσης βαθμίδας με καθήκοντα στρατολογικά φορολογικά, αλλά και τελετουργικά· στη διάρκεια των επισήμων τελετών έφερε το έμβλημα και την ασπίδα του Δεσπότη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΠΟΥ ΕΖΗΣΑΝ ΚΑΙ ΕΔΡΑΣΑΝ ΣΤΟ ΜΥΣΤΡΑ

	Όνομα	Αξίωμα	Περίοδος άσκησής του
1	Ιωάννης Φραγκόπουλος	Καθολικός Μεσάζων και Πρωτοστράτωρ	α' μισό 15ου αι.
2	Ιωάννης Σοφιανός Δαιμονογιάννης	Καθολικός Μεσάζων	Επί Κων/νου Παλαιολόγου
3	Ανώνυμος	Πρωτοβεστιάριος	β' μισό 14ου αι.
4	Νικόλαος Βουλλωτής ο Αγάλλων	Καθολικός Κριτής	μέσα του 15ου αι.
5	Φραγκούλης Σερβόπουλος	Καθολικός Κριτής	μέσα του 15ου αι.
6	Ιωάννης Καντακουζηνός Παλαιολόγος	Κεφαλή Παλαιών Πατρών Κεφαλή Κορίνθου	1441 - ; 1446-1448
7	Γεώργιος Φραντζής	Κεφαλή Μυστρά	1446 - ;
8	Αλέξιος Λάσκαρης	Κεφαλή Παλαιών Πατρών	1446 - ;
9	Θωμάς Παλαιολόγος Ράλλης	Κεφαλή Παλαιών Πατρών	1456(;) - 1460
10	Σγουρομάλλης	Πρωτοστράτωρ	τέλη 13ου αι.
11	Σαρακηνόπουλος	Πρωτοστράτωρ	
12	Νικηφόρος Μελισσηνός	Πρωτοστράτωρ	α' μισό 15ου αι.
13	Γεώργιος Ευδαιμονογιάννης	Μέγας Στρατοπεδάρχης	αρχές 15ου αι.
14	Κανιώτης	Σκουτέριος	β' μισό 14ου αι.
15	Μαμωνάς	Μεγαδούκας	τέλη 14ου αι.

Εκκλησιαστική Διοίκηση

Ο Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας

Στο Βυζάντιο, παράλληλα με την κοσμική εξουσία και τους ποικίλους εκπροσώπους της, λειτουργεί και ασκεί έντονη επιρροή και μια άλλη μορφή εξουσίας, η εκκλησιαστική. Ακολουθεί μια αυστηρή ιεραρχικά τάξη, άμεσα εξαρτώμενη από την κεφαλή της Ορθοδόξου Εκκλησίας, τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Η δομή της παραμένει σχεδόν ίδια μέχρι σήμερα, με μικρές μεταβολές.

Αν και οι **Μητροπολίτες** πέφτουν σε αδράνεια κατά τη Φραγκοκρατία στις κατακτημένες περιοχές, ο τίτλος συνεχίζει να υφίσταται.Μετά την παραχώρηση του Μυστρά στους Βυζαντινούς, το 1262, αποκαθίσταται εδώ ο **Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας** και η νέα έδρα της Μητρόπολης διατηρείται έως το 1834.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

	Μητροπολίτες Λακεδαιμονίας	Χρονολόγηση
1	Ευγένιος	1263 (;) - προ του 1272
2	Θεοδόσιος	1272-1282
3	Θεράπων ο μοναχός	1283-1284
4	Ιωάννης (ο μετέπειτα μοναχός Ιωσήφ)	1285-1288 (;)
5	Νικηφόρος Μοσχόπουλος	1288 (;) - 1315
6	Λουκάς Σουγδαίας	β' τέταρτο 14ου αι.
7	Νείλος	β' τέταρτο 14ου αι.
8	Ματθαίος	α' μισό 15ου αι.

Οι Επίσκοποι

Ο Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας έχει στη δικαιοδοσία του τρεις επισκοπές: των Αμυκλών (στην περιοχή της Τεγέας), της Καρυουπόλεως και της Βρεσθένης.

Μητρόπολη (Άγιος Δημήτριος)

Το κέντρο της εκκλησιαστικής διοίκησης της πόλης βρίσκεται στο κτιριακό συγκρότημα που αναπτύσσεται γύρω από το ναό του Αγίου Δημητρίου, τη Μητρόπολη του Μυστρά. Τα κτίρια που περιβάλλουν το ναό αποτελούν την έδρα του Μητροπολίτη, καθώς και των εκκλησιαστικών υπηρεσιών της Μητρόπολης. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου είναι ο παλαιότερος στο Μυστρά και από την αρχή λειτουργούσε ως μητροπολιτικός.

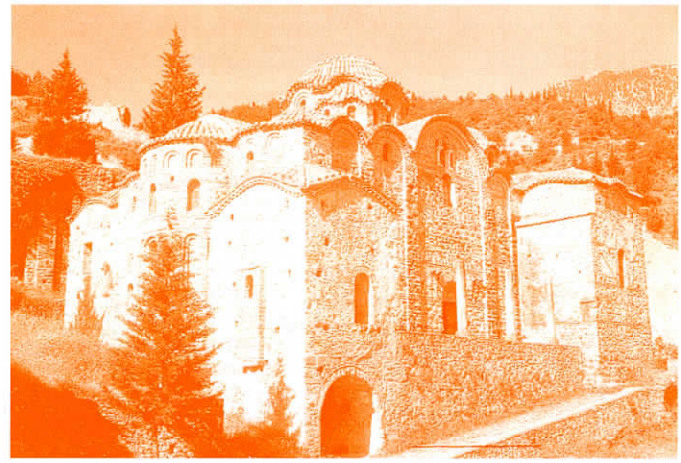
Το κτιριακό συγκρότημα της Μητρόπολης με το ναό του Αγίου Δημητρίου και την κατοικία του Μητροπολίτη. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ)

Η εκκλησία αντλεί τη δύναμή της κυρίως από τον μεγάλο πλούτο που κατέχει, αλλά και από τα προνόμια που κατά καιρούς της αποδίδονται από τους Αυτοκράτορες και τους Δεσπότες. Μεγάλη πηγή εσόδων για τη Μητρόπολη Λακεδαιμονίας είναι οι δωρεές των πιστών προς αυτή, καθώς και η τεράστια κτηματική περιουσία που κατέχει. Στους κίονες του ναού είναι χαραγμένες επιγραφές με κτηματολόγια και προνόμια που κατάφεραν να εξασφαλίσουν για τη Μητρόπολη ορισμένοι από τους πρώτους Μητροπολίτες που εγκαταστάθηκαν στο Μυστρά. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ, Γ. Πατρικιάνος)

Μονές

Στην εξουσία της Μητρόπολης υπάγονται και οι μονές που βρίσκονται εντός της περιφέρειάς της, με εξαίρεση τις πατριαρχικές, που ανήκουν διοικητικά στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Ο ναός της Οδηγήτριας, καθολικό της Μονής Βροντοχίου. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ)

Στη μονή ο πρώτος μεταξύ των μοναχών, ο οποίος είναι και υπεύθυνος για τη λειτουργία της, ονομάζεται **ηγούμενος**. Ανάμεσα στους ηγούμενους μιας περιοχής ο ανώτερος φέρει τον τίτλο του **αρχιμανδρίτη**.

Στην πόλη του Μυστρά υπάρχουν τέσσερα μοναστήρια, η Μονή Βροντοχίου, η Μονή του Ζωοδότου Χριστού, η Μονή της Περιβλέπτου και η Μονή της Παντάνασσας. Οι δύο πρώτες αποτελούν πατριαρχικά μοναστήρια, ενώ οι άλλες δύο υπάγονται στη Μητρόπολη Λακεδαιμονίας.

Ο ηγούμενος Παχώμιος προσφέρει το ναό της Οδηγήτριας στην Παναγία. Τοιχογραφία από το βορειοδυτικό παρεκκλήσι του ναού. (Ν. Γεωργιάδης, Μυστράς, Αθήνα 1975, σ. 47)

Μονή Βροντοχίου

Περίοπτη θέση μεταξύ των μοναστηριών του Μυστρά κατέχει η Μονή Βροντοχίου, που ιδρύεται στις αρχές του 14ου αιώνα. Ο ηγούμενος της φέρει και τον τίτλο του **Μεγάλου Πρωτοσύγκελλου** Πελοποννήσου. Το αξίωμα αυτό συναντάται στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και δηλώνει τον έμπιστο σύμβουλο του Πατριάρχη. Στο Μυστρά ο πρώτος που λαμβάνει τον τίτλο είναι ο ηγούμενος Παχώμιος, ο ιδρυτής της μονής. Η παρουσία του τίτλου αυτού σε μια περιοχή μακριά από το Πατριαρχείο οφείλεται πιθανόν στην ιδιαίτερη θέση που αρχίζει να κατέχει ο Μυστράς στην Αυτοκρατορία, αλλά και στις υψηλές διασυνδέσεις του Παχωμίου με την Κωνσταντινούπολη (Παλάτι και Πατριαρχείο). Ο Παχώμιος επιτυγχάνει να εξασφαλίσει για τη μονή σημαντικά προνόμια και εκτεταμένα κτήματα. Τη Μονή Βροντοχίου αποτελούν ο ναός των Αγίων Θεοδώρων και της Οδηγήτριας, που ονομάζεται και "Αφεντικό", προσωνυμία που ίσως οφείλεται στα σημαντικά προνόμιά της και στην αίγλη της.

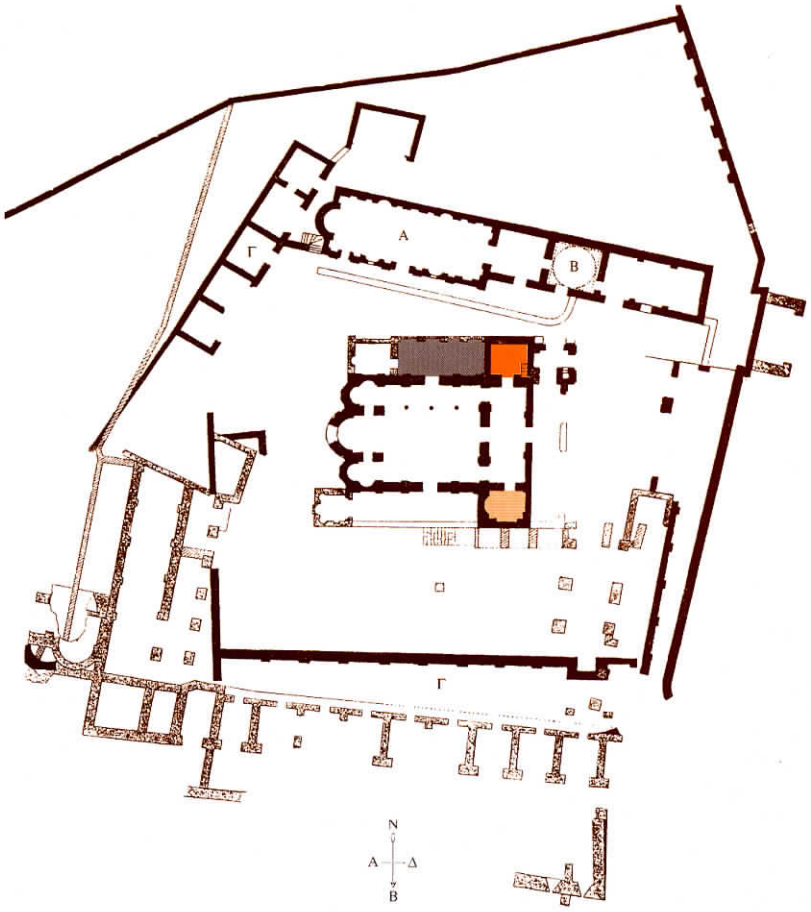
Σημαντικός είναι ο ρόλος της μονής στην πνευματική ζωή του Δεσποτάτου. Λειτουργεί πιθανότατα εργαστήριο αντιγραφής χειρογράφων, έργο εξαιρετικά διαδεδομένο στους μοναστικούς και γενικότερα στους εκκλησιαστικούς κύκλους. Οι μοναχοί και ο κλήρος ανήκουν στα προνομιούχα κοινωνικά στρώματα, με δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, μέσω και των σημαντικών βιβλιοθηκών που υπάρχουν στις μονές.

Οι αυτοκράτορες προσφέρουν και κατοχυρώνουν τα προνόμια της μονής Βροχοντίου με χρυσόβουλλα, επίσημα δηλαδή έγγραφα που φέρουν την αυτοκρατορική χρυσή βούλλα. Ο Παχώμιος ζωγραφίζει τα χρυσόβουλλα αυτά στο ΝΔ παρεκκλήσι του ναού της Οδηγήτριας για να τα βλέπουν και να τα θυμούνται οι μεταγενέστεροι. (φωτ. αρχείο 5ης ΕΒΑ, Γ. Πατρικιάνος)

Η "Μετά Θάνατον" Κατοικία των Αρχόντων

Πολλές από τις βυζαντινές εκκλησίες του Μυστρά συνοδεύονται από μικρά παρεκκλήσια ταφικού χαρακτήρα. Στο εσωτερικό τους βρίσκονται τάφοι μελών της οικογένειας των Δεσποτών, δωρητών, κρατικών και εκκλησιαστικών αξιωματούχων. Πορτραίτα και επιγραφές σε τοιχογραφίες πάνω από τους τάφους δίνουν στοιχεία για την αριστοκρατία του Μυστρά.

Κάτοψη της Μονής Βροντοχίου (G. Millet, Monuments byzantines de Mistra, Paris 1910)

Τα νεκρικά παρεκκλήσια της Οδηγήτριας, συγκεντρώνουν ταφές σημαντικών προσώπων της κοινωνίας του Μυστρά.

Στο ΒΔ παρεκκλήσι του ναού, έχουν ταφεί δύο από τις σημαντικότερες μορφές του Μυστρά, ο αρχιμανδρίτης και Μέγας Πρωτοσύγκελος Πελοποννήσου Παχώμιος και ο δεσπότης Θεόδωρος Β' Παλαιολόγος, ο οποίος πέθανε ως μοναχός Θεοδώρητος το 1407. Πολλοί αυτοκράτορες και δεσπότες καθώς και μέλη της αριστοκρατίας συνηθίζουν, προς το τέλος του βίου τους, να εγκαταλείπουν τα εγκόσμια, για να λάβουν το μοναχικό σχήμα.

Στο Ν παρεκκλήσι του ναού έχουν ταφεί αξιωματούχοι του Δεσποτάτου. Εδώ βρίσκεται ο τάφος του Σκουτέριου Κανιώτη και της συζύγου του, των οποίων σώζονται τα πορτραίτα. Αξιοσημείωτη είναι και η λεπτομέρεια από το πορτραίτο Πρωτοβεστιαρίου, ο οποίος εικονίζεται επίσης με τη σύζυγό του.

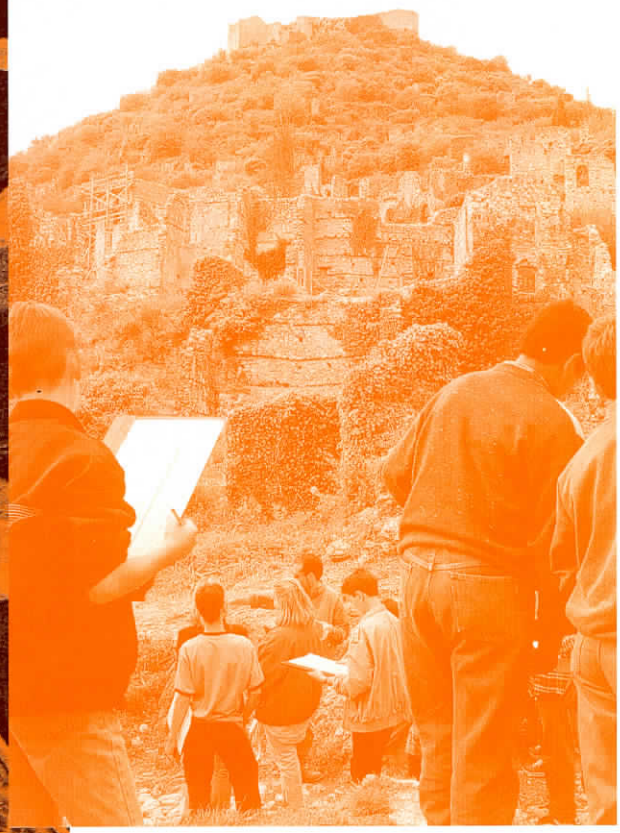
Το παρεκκλήσι των Χρυσοβούλων.

A: *Το Εστιατόριο της Μονής.*

B: *Η Εστία (μαγειρείο) της Μονής.*

Γ: *Τα Κελιά των μοναχών.*

Παλάτια: Αρχικά πρέπει να κατανοήσουν οι μαθητές γιατί επιλέχτηκε αυτή η θέση για να κτιστούν τα Παλάτια. Να παρατηρήσουν τις πτέρυγες που τα αποτελούν και να διακρίνουν τις λειτουργίες της κάθε πτέρυγας. Η εξωτερική διαμόρφωση και ο διάκοσμος θα τους βοηθήσει να καταλάβουν ποια δωμάτια συνδέονται με το Δεσπότη (αίθουσα του θρόνου) και ποιοι είναι οι βοηθητικοί χώροι και σε τι χρησιμεύουν. Τι σημαίνει η παρουσία φρουράς στα Παλάτια και πόσο ασφαλής αισθάνεται ο Δεσπότης απέναντι στο λαό; Τέλος, ποιοι θα κατοικούσαν στα σπίτια που περιβάλλουν τα Παλάτια.

Μητρόπολη: Να παρατηρήσουν οι μαθητές τα κτίρια που αποτελούν τη Μητρόπολη και να καταλάβουν τη λειτουργία τους: ποια είναι συνδεδεμένα με τη λατρεία και ποια με την κατοικία του Μητροπολίτη και τις διοικητικές υπηρεσίες της Μητρόπολης. Μέσα στο ναό ποια στοιχεία μας δίνουν πληροφορίες για τους Μητροπολίτες και την ιστορία της Μητρόπολης;

Μονή Βροντοχίου (Οδηγήτρια): Να προσπαθήσουν να ανακαλύψουν οι μαθητές στοιχεία για τομείς της διοίκησης: Δεσπότη, Ηγούμενο και Μέγα Πρωτοσύγκελλο Πελοποννήσου, Αξιωματούχους. Για ποιο λόγο, πιθανότατα, αυτά τα πρόσωπα βρίσκονται θαμμένα μέσα σε ναούς (παρεκκλήσια); Υπάρχουν επίσημα έγγραφα που αναγνωρίζουν προνόμια και δωρεές στο Βυζάντιο και από ποιους προέρχονται;

Αναλόγως μπορούν να κινηθούν οι μαθητές και στην Αγία Σοφία και την Παντάνασσα.

Το πλήθος των ναών και των μονών μέσα στην πόλη, τι μπορεί να δηλώνει σχετικά με τη δύναμη της εκκλησιαστικής εξουσίας στο Δεσποτάτο;

Μετά την επίσκεψη στον Αρχαιολογικό χώρο του Μυστρά

Δώστε τα αξιώματα στα παιδιά, με σκοπό να τα τοποθετήσουν στη σωστή ιεραρχικά σειρά. Μπορούν επίσης να σχεδιάσουν το διοικητικό σύστημα που εφαρμόζεται στο Μυστρά. Χρησιμοποιώντας φωτογραφίες αξιωματούχων ή συμβόλων τους και το τοπογραφικό διάγραμμα του Μυστρά, να δημιουργήσουν ένα κολάζ. Να αναζητήσουν τα παιδιά σε βυζαντινά μνημεία της περιοχής τους πορτραίτα, επιγραφές ή άλλα στοιχεία που συνδέονται με πρόσωπα που έζησαν ή έδρασαν εκεί.

Μέσα σε αυτό το διοικητικό σύστημα, να προσπαθήσουν τα παιδιά να φανταστούν ποια θα ήταν η θέση των κατώτερων λαϊκών στρωμάτων και κατά πόσο μπορούσε να συμμετέχει ο λαός στο διοικητικό μηχανισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Millet G., Incriptions byzantines de Mistra, Bulletin de correspondance Hellénique, 1899.
Millet G., Incriptions inédites de Mistra, Bulletin de correspondance Hellénique, 1906.
Μητροπολίτου Παραμυθίας και Πάργας Αθηναγόρα, Ο θεσμός των Συγκέλλων εν τω Οικουμενικώ Πατριαρχείω, Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, τ. Ε' (1928), σ. 182-184.
Δούκα Π. Χ., Η Σπάρτη δια μέσου των αιώνων, 1922.
Λάμπρου Σπ., Παλαιολόγια και Πελοποννησιακά, τ. 1-4, Αθήναι 1912-1934.
Μυστακίδη Β. Α., Επισκοπικοί Κατάλογοι, Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, τ. ΙΒ' (1936), σ. 186-187.
Ορλάνδος Α., Παλάτια και σπίτια του Μυστρά, Αθήνα 1937.
Καλόναρος Π., Εισαγωγή-υποσημειώσεις-επεξεργασία εις το Χρονικόν του Μωρέως, Αθήναι 1940.
Zakynthinos D., Le Despotat grec de la Morée, Λονδίνο 1975.
Verpeaux J., Pseudo-Kodinos, Traité des Offices, Paris 1976.
Χατζηδάκη Μ., Νεώτερα για την ιστορία και την τέχνη της Μητρόπολης του Μυστρά, Δελτίο Χριστιανικής & Αρχαιολογικής Εταιρείας, Περ. Δ', τ. Θ' (1977-1979).
Τζωρτζάκη Τ. Π., Η δικαιοσύνη των Παλαιολόγων στο Δεσποτάτο του Μυστρά, Αθήνα 1980.
Runciman St., Μυστράς, Αθήνα 1986.
Sinos St., Organisation und Form des byzantinischen Palastes von Mystras, Architectura, 1987.
Miller W., Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα, 1204-1566, Αθήνα 1990.
Sinos St., Mistras, Reallexikon zur byzantinischen Kunst, B. V, Stuttgart 1999.
Χατζηδάκη Μ., Μυστράς, Αθήνα 2000.

Έκδοση: ΥΠΕΠΘ - ΥΠΠΟ (ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ), Αθήνα 2001

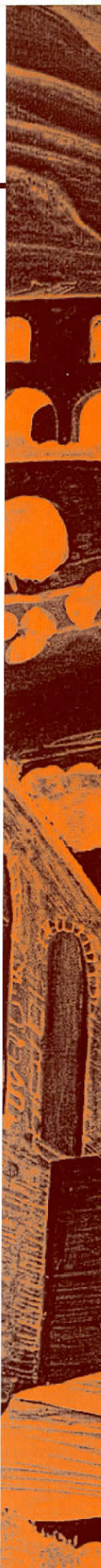
© ΥΠΕΠΘ - ΥΠΠΟ (ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ)
5η ΕΒΑ - Παναγιώτης Περδικούλιας

Φωτογραφία εξωφύλλου: Αναπαράσταση της οικίας Λάσκαρη. (Μ. Χατζηδάκης, Μυστράς, Αθήνα 2000, σ. 121)

ISBN: 960-8063-49-3

Κείμενα-επιμέλεια: Παναγιώτης Περδικούλιας, αρχαιολόγος-μουσειοπαιδαγωγός

Καλλιτεχνική επιμέλεια: AltSys

ISBN: 960-8063-49-3